

РОЛЬ КОЛЬОРОНАЗВ У СТВОРЕННІ ЕМОЦІЙНОГО ПІДТЕКСТУ

Такі якості кольороназв, як давність походження, активність функціонування у мові, семантичне багатство та здатність до створення нових експресивно-образних значень, дозволяють використовувати їх широко та різноманітно у текстах художніх творів, де вони з найбільшою повнотою виявляють свої естетичні можливості. Вони здатні відображати приховані процеси і закони мовної картини світу.

Розуміння тексту завжди пов'язано з виходом за межі його змісту, з підтекстом. Співвідношення підтексту з текстом подібно співвідношенню реми і теми. Отже, підтекст, розвиваючись паралельно з первинною експліцитною інформацією, є вторинною додатковою інформацією. Він видобувається із тексту завдяки здібності читача сприймати його глибинний зміст.

Лінгвістичною основою підтексту є будь-який засіб нагнітання змісту лексичної одиниці. Виділена на фоні контексту лексична одиниця привертає увагу читача, «погружає його в атмосферу певних асоціацій, відголосів» [1; 305].

За класифікацією, запропонованою Арутюновою Н.Д., розрізняють наступні види підтексту:

1) підтекст, який містить інформацію щодо важливості висунутого на передній план уривку тексту, його смислової значущості. Такий підтекст може виникати із додаткових значень лексичних одиниць тексту. Це підтекст-конотація;

2) підтекст, який містить інформацію про проблеми і події, що не згадуються у тексті. Це підтекст-пресупозиція. Під пресупозиціями розуміють ті передумови і попередні умови, які не входячи у значення висловлювання, створюють підстави для його вживання [2; 88].

У ряді випадків межі між конотаціями і пресупозиціями не є чітко окресленими, але конотації на відміну від пресупозицій (фонових знань) будуються на асоціаціях, які створюються переважно текстом, а не тільки досвідом реципієнта. Вторинна інформація підтексту-конотації має емоційно-смысловий характер. Емоційний підтекст, оснований на асоціаціях реципієнта, ненав'язливо формує оціночне ставлення до предмету, до теми повідомлення у результаті навмисної свідомої інтерпретації.

Але глибинний зміст тексту, його емоційний підтекст, може розкриватися не тільки за допомогою висунутого на передній план у смислового відношенні значущого уривку тексту, але й через додаткові значення лексичних одиниць, зокрема через конотації прикметників-кольороназв.

Підтекст-конотація кольороназв створює загальний фон художнього твору, формує глибинний рівень, підштовхує реципієнта до розуміння того, що автор не виразив, або не захотів експліцитно виразити. Кольороназви мають таким чином імпліцитне концептуальне навантаження. Так, автор і водночас головний герой оповідання Петера Хертлінга «Лінія життя», не дивлячись на свій вік та удари долі, з'являється перед нами людиною чистою, він молодий душею, має чудове почуття гумору. Це враження виникає через конотативне значення кольорів та різноманітних відтінків:

«Es ist hell, die Klinik funktioniert rundum mit all ihren Geräuschen, den Kontrollbesuchen der Schwestern, den geschwätzigen Einbrüchen der Putzfrauen. In der Nachbarschaft der Klinik erblühen endlich die Narzissen und die Frühkirschen bekommen ihren weißen Schaumkopf» [3; 8].

Відомо, що підтекст можна розпізнати за окремими сигналами у структурі художнього тексту [4; 88]. Часто підсвідомо сприймаючи психологічне, національне або інше додаткове значення кольору, читач спирається на підтекст, який створюється цими конотаціями. Незважаючи на хворобу, автор бачить і сприймає світ яскравим, світлим.

Проте у наступному контексті автор зосереджується на осмисленні людиною хвороби як явища, що підштовхнуло її до міркувань. Ці міркування звучать із вуст навченої досвідом людини та характеризують своєрідність його особистості:

«Drinne und draußen. Drinnen wachsen die Gedanken und Erwartungen zusammen zu Knoten. Drinnen ziehen Schmerzen Spuren. Ich sehe in mich hinein, eine graue Topographie mit wirren Strukturen, dunklen Inseln. Ich sehe den Draht, die Schlange, die schwarzen Wolken, die sie voraussendet» [3; 12].

Ми бачимо зовсім інші кольори та відтінки: сірий, темний, чорний, які визначають конкретний образ дійсності, зображеної у художньому тексті. З езотеричної точки зору чорний колір символізує Всесвіт, його бездонність і глибину. Осмислення дійсності фіксується на різних за протягом відрізках тексту, які, будучи розосередженими по всьому текстовому полотні, певним чином корелюють один з одним. Такі текстові реалізації можна розглядати як структурні блоки актуалізації емоційного підтексту, вони відіграють роль фона для осмислення часу:

«Verliere ich die Zeit? Geht sie mir verloren? Gehe ich ihr verloren?» [3; 14].

«Ein großer schwarzer Pfleger mit einer schwarzen Stimme holt mich hinunter, reiht mich ein in die Warteschleife vor dem Operationsraum» [3; 17].

«Nein, ich halte es allein aus, mumifiziert in meinem Bewusstsein, drinnen. Draußen werden Sätze gestanzt und gestapelt. Ich krümme mich. Nicht weil sie mich verletzen, beleidigen – weil ich unerreichbar bin, drinnen» [3; 32].

Пізнання суті того, що відбулося, виливається у сенсорний акт, коли Петер Хертлінг відчуває необхідність відсторонення від дійсності, начебто на відстані спостерігає він за тим, що відбувається:

«Draußen und drinnen – ich brauche es. Die Krankheit vervielfältigt mich. Ich liege neben mir. Er hält draußen, in makellosem Weiß, seine Reden, in unumstößlichen Formulierungen, und ich krümme mich, verkrieche mich unter der Schutzhaut meines Bewusstseins» [3; 38].

*«Die Wanduhr, **weiß** und rund, mit der Zeit schonend umgehend, zeigt, dass inzwischen drei Stunden verstrichen sind. Verstrichen ist der treffende Ausdruck. Verstrichen, gestrichen. Wieder hat mich die Zeit fallen lassen» [3; 48].*

Ставлення головного героя до часу як до моральної категорії веде до посилення аналітизму, ролі свідомості та рефлексії. Прикметник *weiß* окрім позначення кольору має також додаткове значення «холодний, далекий». Отже, таким чином стає зрозумілою самотність людини, марні спроби знайти розуміння. Окрім зазначеного епізоду цю думку підтверджує конотація *blau* у наступних контекстах:

*«Bestimmt, die beiden Ärzte wollen mich aus der **blauen** Vogelperspektive mustern, möchten an ihrer Allmacht das Maß meiner Hilflosigkeit prüfen» [3; 50].*

*«Wie einer, der an der Autobahn steht und mitgenommen werden möchte, halte ich die **blaue** Mappe auf meiner Brust, womöglich ist da abzulesen, wohin ich soll, wohin ich will» [3; 56].*

Наявність подробиць сигналізує про включення у фрагмент підтекстової інформації, завдяки пам'яті відбувається заглиблення у минуле:

*«Bilder, die über Jahrzehnte aufbewahrt liegen, keineswegs verrottet, in ihrer verletzten Kraft beinahe frisch, denn sie kommen unbewältigt ins Gedächtnis. **Graue** Bilder vom Krieg. Die Gegenwart hat sie verändert und mich gewissermaßen für sie frisch gekleidet» [3; 81].*

*«Ich stehe oben an der Hauptstraße, schließe die Augen, sehe lauter alte Bilder, **graue** Häuserzeilen. Das **Gelb**, das habsburgische **Gelb** und die anderen Farben auf den Fassern sind neu» [3; 95].*

Із підтексту-конотації стають зрозумілими рефлексії Хертлінга. Час у його свідомості шарується, таке сприйняття часу (картинами, шарами, періодами) стає основним принципом художнього зображення. Хоча події і сприймаються як такі, що минулі, виникає відчуття напруги та драматизму. Це пояснюється динамікою пам'яті, емоційно-психологічним станом автора. Його переживання з приводу минулого рухають сюжетний час.

Отже, вживання конотативної лексики, створення необхідних контекстуальних умов для актуалізації додаткових значень, висування їх на передній план зумовлюють створення емоційно насиченого тексту. Слова з конотативним значенням і створюваний ними підтекст слугують яким виразним засобом, який сприяє розкриттю образу у художній літературі.

Література

1. Bachmann-Medick D. Kultur als Text. – Tübingen und Basel: A. Francke Verlag, 2004. – 350 S.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – М.:Высшая школа, 1998.– 338 с.
3. Härtling P. Die Lebenslinie. Eine Erfahrung. – Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch, 2005. – 110 S.